FILMSKAPEREN PAUL VERHOEVEN: – Et menneske defineres av sine handlinger, ikke sine ord. [side 13]

Fast stoff fra

JANUAR 2008

NORSK UTGAVE | Kritikk av global politikk, samtid, medier og film

38 kroner | www.lmd.no | nr. 1

LE MONDE diplomatique

OM FORLATELSE

Hva bør vi vente oss av denne nye filmen som er en adapsjon av Ian McEwans roman?
[se side 19]

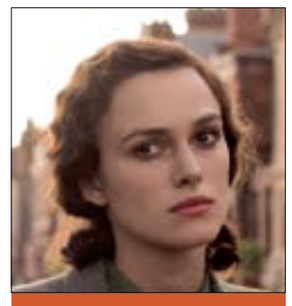

KEIRA KNIGHTLEY

LE MONDE diplomatique

Ellers i denne utgave:

KURDISTAN: PKK 4
PAKISTAN: Musharraf 5
UGANDA: Religion 6
USA: Grunnlov og Irak 7
CATALONIA: Selvstendig? 9
BALKAN: Fremtidens kart 10
OPPHAVSRETT: Musikk 14
MEDIER: Demokrati nå! 15
FILM: *I'm not there* 16
FILMÅRET 2007: Mafia 17
TERRORISME: Lovgiving 18
MEDIER: Pirathandel 18
NORD-IRLAND: Turisme 20

BLACK BOOK PÅ DVD

I fortellingen om jøden som forelsker seg i en nazist, vendes rollene stadig om. Motstandsbevegelsens vold i Haag (1944) er like ille som volden den avløser. 11

ARGENTINA

Vil Cristina Fernández ta landet et steg videre? 8

BIOPOLITIKK OG HELSEKAPITAL

I USA risikerer lønnstakerne i visse bedrifter å bli bøtelagt dersom de ikke innfrir vektkravene. Hvem våger i dag å kritisere den dominerende normen? 12

Kosmopolitiske veivalg

OLJEENERGI OG BISTAND: Hvilken rolle skal Norge spille globalt? – Jeg ønsker å gripe anledninger der Norge kan gjøre en forskjell, sier Jonas Gahr Støre til Le Monde diplomatique. Ved inngangen til det nye året har vi møtt utenriksministeren og snakket om hans utenrikspolitiske visjoner. Med velkjent retorisk kraft understreker Gahr Støre at han ikke ønsker å politisere Norges posisjon som energinasjon, men sier samtidig at deler av utenrikspolitikken går ut på «å ta vare på tradisjonelle interesser». Og at norske næringsinteresser gir muligheter for å påvirke totalitære regimer. Han framhever at Norge ikke kan bruke oljefondet til å skape en bedre verden, men den politiske utviklingen internasjonalt og klimautfordringene reiser store spørsmål. – Det må en systemendring til, sier Gahr Støre.

TRULS LIE
Ansvarlig redaktør og utgiver av norske Le Monde diplomatique.

Foto: Remi Nilsen. © LMD

Utenriksminister Jonas Gahr Støre har lansert et prosjekt for bred drøfting av det norske samfunnets interesser i en globalisert verden i rask endring. En slik samlet gjennomgang av Norges situasjon og posisjon har, ifølge Støre, ikke blitt gjort siden like etter den kalde krigen. 250 tekstbidrag fra norske og internasjonale samfunnsforskere ble publisert i det nye Refleksprosjektet,[1] et prosjekt som skal føre fram til en ny stortingsmelding om norsk utenrikspolitikk. Allerede i 2006 uttalte Støre: «Det handler om å teste refleksene våre. Vi har hatt en refleks i norsk utenrikspolitikk hvor spørsmålet har gitt et automatisk svar. Det er klokt å ha sunne reflekser, men det kan være viktig å teste dem fra tid til annen. Det er det jeg ønsker å gjøre med dette arbeidet.»[2]

Le Monde diplomatique møter ham en iskald vinterdag, til refleksjoner rundt noen aktuelle utenrikspolitiske dilemma. Norge som en rik oljenasjon står stadig overfor en del veivalg i avveiningen mellom økonomiske interesse og verdimessige standpunkt. Linjen i dette intervjuet legger seg der. Burde man eksempelvis politisere oljeleveransene og -pengene, bruke den økonomiske oljemakten til å få gjennomslag for en verdimessig humanistisk politikk?

– I OMTALEN AV ***det nye Refleksprosjektet[3] skriver du at «et lite land som velger å politisere en stor energiressurs, vil leve farlig». Hva mener du med det?***

– Å ta et politisk valg om å selge energi til et land og ikke et annet, om å velge en pris til et land og en pris til et annet, eller om å koble salg av energi mot andre interesser vi vil oppnå – alt dette er fristende tanker. Når man sitter med en ressurs eller valuta man kan handle med, er fristelsen stor til å se hva handledisken kan gi. Men i et realpolitisk bilde skal man være reflektert nok til å unngå den fristelsen. For det kan lett bli slik at handledisken detter over deg og du blir fanget i samme spill der den andre sitter med makten. Erfaringer fra andre land som har politisert energiressurser, er etter mitt skjønn tvilsomme. Et omdømme som en stabil og forutsigbar leverandør er hva vi skal strekke oss etter, det gir over tid mer politisk tyngde og et sterkere politisk fotavtrykk. Det skal vi selvsagt være oss bevisst og det gir oss økt handlefrihet om vi forvalter posisjonen riktig.

– Er det ikke vanskelig for en stor oljeprodusent å samtidig være en foregangsnasjon innen miljøvern og fattigdomsbekjempelse?

«Det blir ikke bedre i Aserbajdsjan av at vi ikke er der.»

– Mange spør: Er det ikke et paradoks at en ledende energinasjon, olje- og gassprodusent, samtidig er en miljønasjon med klare mål i klimapolitikken? Jo, det er et paradoks. Men ikke bare et norsk paradoks, det er hele verdens paradoks. Verden vil være avhengig av fossilt brensel i mange år fremover. Forbruket vil med all sannsynlighet øke for å svare på økt etterspørsel fra utviklingsland i vekst og fornybare kilder vil ikke, til tross for kraftig vekst, kunne dekke dette på mange år. Derfor handler utfordringen om å finne veier til å få utslipp fra fossil kraftproduksjon ned. Og derfor er det Norges utfordring å gjøre teknologiske framskritt som gjør det mulig å leve med denne kjensgjerningen. Interessen for hva Norge mener, tenker og gjør i energi- og klimaspørsmål øker måned for måned – i lys av at energisikkerhet, forsyningssikkerhet og klimaspørsmål blir mer sentralt. Vi skal leve opp til våre klimaforpliktelser. Men det største bidraget som vil ha global betydning er på teknologiområdet innen fangst og lagring av CO_2.

– Hvilken samrøre kommer man oppe i når statens StatoilHydro investerer i land som Aserbajdsjan, Russland og Iran, som har regimer med totalitære og korrupte trekk?

– For det første vil jeg gjenta at vi ikke ønsker å politisere norske bedrifters engasjement. De forhandler sine egne kontrakter og vi har en klar historisk arbeidsdeling mellom norske myndigheter og norske bedrifter. Departementet eller regjeringen går ikke inn og bruker pekefingeren. Men jeg tror det er en del av den norske samfunnskontrakten at de opptrer langs brede norske verdispor. Spørsmålet du egentlig tar opp er om det er problematisk at norske selskaper engasjerer seg i land som er politisk og kulturelt sett fremmede for oss. Det kan være problematisk, men la oss trekke dette resonnementet videre: hva er konsekvensen av at vi ikke engasjerer oss i disse landene av prinsipielle grunner? Det ville være å si at norsk olje- og gassproduksjon hører til norsk sokkel. Jeg mener det er et uhistorisk perspektiv på utviklingen og anvendelsen av teknologi og industrielt engasjement, det går imot mulighetene globaliseringen tross alt gir. Alternativet til at våre selskaper engasjerer seg er at selskaper fra andre land tar plassen. Det styrker ikke automatisk de verdiene vi er opptatt av.

«Vi må tenke gjennom hva det betyr å gå inn i land hvor vi har få politiske tradisjoner.»

– Samtidig må vi tenke gjennom hva det betyr å gå inn i land hvor vi har få politiske tradisjoner, få handelstradisjoner og ofte stor politisk og kulturell distanse. Det er derfor en stor oppgave for norske bedrifter og norsk utenrikstjeneste håndterer dette i årene framover. Vi er i Aserbajdsjan, Algerie, Angola og Nigeria. Vi må ha en realistisk vurdering av hva nærværet av norske aktører gir oss av ekstra muligheter til å gå påvirke de landene. Det mener jeg vi skal utnytte. Nå jobber vi med en Stortingsmelding om bedriftenes samfunnsansvar – for blant annet å belyse disse forholdene.

– Om dette er sårbare diplomatiske forhold, hvor forsiktig må man være må være for ikke å støte dem med politiske innspill?

– Det er i alle fall et diplomatisk fag, som vi kan en del om men som jeg veldig klart mener det gjenstår å utvikle. Jeg tror vi er blitt bedre på det, på å finne kanalene for å meningsfull påvirkning og på å kunne leve med at vi engasjerer oss i land der politiske normer og verdier avviker fra våre, og ikke minst å finne den rette måten å gjøre det på. Norge har lenge ment at sanksjoner bør være bredt forankret og helst vedtatt i FNs sikkerhetsråd. I tråd med dette kan vi ikke ha en egen sanksjonspolitikk der vi holder norske selskaper unna land som ikke er identisk med vårt eget.

– Jeg hadde Aserbajdsjans utenriksminister for et par uker siden. I tillegg til energisamarbeidet arbeider vi nå langs flere spor når det gjelder styresett og menneskerettigheter i Aserbajdsjan. Her støter vi mot en norsk ideell fordring om å stille krav til dem vi skal samarbeide med, det er en stor utfordring for Norge og jeg mener vi skal ha forventninger om respekt for menneskerettigheter i de landene der vi engasjerer oss. Samtidig blir det ikke bedre i Aserbajdsjan av at vi ikke er der. Jeg tror tvert imot at det kan bli litt bedre .

– Apropos ideelle holdninger. Vi vet at oljeprisen har økt på grunn av krig og konflikter i Midtøsten. Hva med bonden i Kina som ikke lenger har råd til diesel til traktoren? Kunne Norge gått inn med prisdifferensiering på olje til fattige, slik prisen på aidsmedisiner er differensiert overfor Afrika?

– Det var et tema på 70-tallet, i diskusjonen om ny økonomisk verdensorden å ha differensierte priser på råvarer og annet. Jeg hører du har tro på den ideen. Men jeg er redd det vil innføre et regime du ikke vil kunne håndtere over tid. Jeg har ikke sett noen modell som har overbevist meg om at det er lurt å administrere priser på et knapphetsgode som energi – tross alt er prisene med på å regulere tilbud og etterspørsel.

I DENNE SAMTALEN med Støre kommer jeg til å tenke på filosofen Hannah Arendt som noen tiår tilbake skrev at «interessenes pragmatikk» ikke er politikk – for der rå makt og vold utøves opphører det politiske. Det politiske er i sitt vesen snarere diskusjon og fri meningsutveksling – dessverre viker stadig denne politiske friheten for aggresjon, karikerende provokasjon, voldelige demonstrasjoner, statsterror og selvmordsbombere. Arendt beskrev i forelesningene om «Den politiske teoris historie» i 1955 vårt globale politiske samfunn som en ørken, men samtidig med oaser: «livgivende kilder som lar oss overleve i ørkenen uten å forsone oss med den.»

Norske samfunnsinteresser må forstå «hvordan norske ressurser best kan brukes for å fremme en internasjonal utvikling», skriver Støre, i tråd med «politiske prinsipper som ligger til grunn for den norske statsdannelsen».[4] Men nettopp fordi Norge i dag har både økonomiske og politiske relasjoner til en rekke udemokratiske land, står utenrikspolitikken ofte overfor dilemma mellom interesser og verdier. Ett av disse er Russland og president Putin:

– Du påpekte nylig ved Russlands parlamentsvalg – til tross for et mistenkelig valg – at Putins lederskap skaper stabilitet og vekst. Dette er et land som utøver forskjellige typer statsautorisert vold gjennom FSB, har ført en uhyrlig krigføring overfor Tsjetsjenia og «nasjonaliserer» en rekke private bedrifter. Opplever du at dette er et problematisk forhold mellom ideelle verdivalg og pragmatisk interessepolitikk?

– Hverdagen er full av poli-

fortsetter side 3

VENEZUELA: *Med knapp margin stemte venezuelanerne mot Chávez grunnlovsreform. Opposisjonen førte en nådeløs kampanje, med påstander som sto stikk imot hva Chávez hevdet at reformen innebar. Men Chávez klarte ikke å mobilisere i egen rekker. Grunnlovsendring ble oppfattes som unødvendig av mange hjemmesittende Chávez-tilhengere. Er Chávez i ferd med å miste støtten i folket?*

Vendepunkt for Chavez?

GREGORY WILPERT
Sosiolog, sjefredaktør for nettstedet Venezuelanalysis.com. Forfatter av *Changing Venezuela by Taking Power: The Policies of the Chávez Government,* Verso Books, London, 2007.

En omarbeiding grunnloven var nødvendig for overgangen til det 21. århundres sosialisme, erklærte Hugo Chávez da han ble gjenvalgt som Venezuelas president i desember 2006. Reformproposisjonen – som opprinnelig dreide seg om 33 paragrafer – ble endelig offentliggjort 15. august 2007, etter lange møter for lukkede dører og et utall utredninger. Dermed ble hele det venezuelanske samfunnet, med unntak av de mest ihuga Chávez-tilhengerne, kastet ut i tvil og forvirring. Skepsisen økte ytterligere da nasjonalforsamlingen, som kan endre men må slutte seg til presidentens forslag, la til 36 tilleggsendringer.

Til slutt tok de planlagte lovendringsforslagene for seg 69 av grunnlovens 350 paragrafer og dekket fire hovedemner: Konsolideringen av deltakerdemokratiet, den sosiale integreringen, støtten til de «ikke ny-liberalistiske» formene for økonomisk utvikling, og styrkingen av sentralregjeringens myndighet.

Bestemmelsene om deltakerdemokratiet og sosial rettferdighet ble ikke møtt med egentlig motstand i opinionen. Blant forslagene var: Å utvide myndigheten til de nylig opprettede kommunerådene;[1] å senke stemmerettsalderen fra atten til seksten år; å forby enhver form for diskriminering på bakgrunn av seksuell legning eller helsetilstand; å innføre likestilling i offentlig virksomhet; å opprette en trygdeordning for selvsysselsatte og for den uformelle sektoren av økonomien; og å sikre gratis høyere utdanning og «å anerkjenne» venezuelanere av afrikansk opprinnelse.

Det er reformene i økonomien og presidentens myndighet som fører til uenighet, ikke bare ved sitt virkelige innhold men også ved det som opposisjonen påstå at den inneholdt. Blant de økonomiske reformene var det planlagt å oppheve sentralbankens selvstyre, å forby privatisering av oljeindustrien og å intensivere jordbruksreformen. I tillegg var det bestemmelser som skulle slå fast nye sosiale rettigheter, redusere arbeidstiden fra 44 til 36 timer i uken, og innføre sosial og kollektiv eiendomsrett.

Det var flere hjemmesittere i hans rekker enn i motstanderens leir

Når det gjelder styrkingen av sentralmakten, foreslo reformen at presidentmandatet skulle forlenges fra seks til syv år, og at presidenten kunne sitte ut over to perioder. Den nye grunnloven skulle også gjøre det vanskeligere å holde folkeavstemninger på borgernes initiativ gjennom å øke antallet underskrifter som kreves. Den skulle gi presidenten myndighet til å opprette spesialsoner for økonomisk utvikling og endre kommunegrensene. Den skulle også gi presidenten myndighet til selv å utnevne offiserer og til å skjerpe unntakstilstanden ved å oppheve retten til informasjon.

CHÁVEZ HAR HATT elleve vellykkede nasjonale folkeavstemninger siden første gang Hugo Chávez ble valgt til president i 1998.[2] Dermed var det uventede nederlaget i avstemningen over grunnlovsreformen 2. desember 2007 et alvorlig tilbakeslag for presidenten (selv om differansen kun var litt over én prosent).

Allerede 3. desember om morgenen gikk statslederen og hans allierte i gang med å analysere nederlaget. Det kommer klart fram at de velgerne som støttet Chávez i 2006 ikke vendte seg bort fra ham i 2007, men at det var flere hjemmesittere i hans rekker enn i motstanderens leir.[3] Å stemme «for Chávez, mot høyresiden» er én ting, å mobilisere for det som oppfattes som en unødvendig grunnlovsendring, noe ganske annet.

Det ser ut til å være fire grunner til at reforminitiativet mislyktes: Måten reformen ble utarbeidet på; måten kampanjen ble drevet på og særlig av det helt nye Venezuelas sosialistiske samlingsparti; bortfallet av gamle støttespillere og den generelle stemningen i landet. I første omgang ble prosjektet faktisk unnfanget innenfor en lukket sirkel av presidenten og hans nærmeste

fortsetter neste side

9 771503 555007